

ΑΠΟΤΕΦΡΩΣΗ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΣΩΜΑΤΩΝ

Ἀξιοπρεπής λύση ἢ ὠμή ἀνακύκλωση;

Τό θέμα τῆς μετά θάνατον καύσης καί ἀποτέφρωσης τῶν ἀνθρώπινων σωμάτων ἀπαγορεύεται τήν ἐκκλησιαστική κοινότητα ἰδιαίτερα κατά τήν τελευταία εικοσαετία, ἀφότου ἄρχισαν συζητήσεις γιά τήν νομοθέτησή της (θεσπίσθηκε μέ διαδοχικούς νόμους τό 2006, 2014 καί 2016).

Ἀσφαλῶς ἡ Ἑλληνική Πολιτεία εἶναι ἀρμόδια νά νομοθετεῖ, ἀλλά καί ἡ Ἐκκλησία παραμένει ἐλεύθερη ἔναντι τοῦ Κράτους νά τηρεῖ τίς παραδόσεις Της, μακριά ἀπό κάθε κοσμική ἐπιρροή καί ἐπέμβαση, καί ὑποχρεοῦται νά ἀπευθύνεται στά μέλη Της καταθέτοντας τήν ἄποψη καί τήν μαρτυρία Της ἐπί τοῦ ζητήματος αὐτοῦ, καθώς ἀφορᾷ ἄμεσα στήν ζωή καί στήν Θεολογία Της.

**Τό ἀνθρώπινο σῶμα
καί ἡ ἐπιλογή τῆς ταφῆς**

Τό σῶμα συνιστᾷ στοιχεῖο τῆς ὑπόστασης τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἔχει πλασθεῖ κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωση τοῦ Θεοῦ (Γέν. 1,24) μέ προοπτική ὄχι τόν θάνατο, ἀλλά τήν αἰωνιό-

τητα καί τήν ἐλπίδα τῆς Ἀνάστασης. Ἡ Ἐκκλησία θεωρεῖ τό ἀνθρώπινο σῶμα ὡς «ἱερό», ὀνομάζοντάς το ναό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (Α΄ Κορ. 6,19). Τρανό παράδειγμα γι' αὐτό ἀπό τήν ζωή τῆς Ἐκκλησίας ἀποτελεῖ ἡ τιμητική προσκύνηση τῶν ἱερῶν λειψάνων τῶν Ἁγίων. Ἀφοῦ τό σῶμα τῶν Ἁγίων κοπίασε γιά τήν δόξα τοῦ Θεοῦ, αὐτοί ἔλαβαν ὡς θεῖα δωρεά καί μετά τόν σωματικό θάνατό τους χάρη, ἔλεος καί δύναμη, μέ ἀποτέλεσμα νά θαυματουργοῦν.

Ἡ ταφή ἀνήκει στήν παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ἔχοντας ὡς βάση τήν Εὐαγγελική καί Πατερική διδασκαλία σέβεται τό ἀνθρώπινο σῶμα ὡς δημιουργήμα τοῦ Θεοῦ, γι' αὐτό καί τό ἐνταφιασμένο σῶμα γίνεται ἀντικείμενο φροντίδας καί προσευχῶν. Τό νεκρό σῶμα τό θεωρεῖ ὄχι ὡς «στερεό ἀπόβλητο», ὅπως (κατ' ἀποτέλεσμα) τό ἀντιμετωπίζουν οἱ θιασῶτες τῆς ἀποτέφρωσης, ἀλλά τό περιβάλλει μέ σεβασμό καί τιμή.

Τούς δέ ἀνθρώπους πού φεύγουν ἀπό τήν ζωή ἡ Ἐκκλησία τούς ὀνομάζει κεκοιμημέ-

**Ἡ Ἐκκλησία μιλάει στά παιδιά της
μέ τήν γλῶσσα τῆς Εὐθύνης,
τῆς Ἀλήθειας καί τῆς Ἀγάπης**

νους, διότι βρίσκονται σέ άναμονή για νά ξυπνήσουν, άφου ή ανθρώπινη ζωή δέν κλείνεται σέ δύο ήμερομηνίες, δέν έχει τήν χρονική διάρκεια πού γράφεται στίς ταφόπλακες, καί οί κεκοιμημένοι θά άναστηθοϋν τήν ήμέρα τής Δευτέρας καί ένδόξου Παρουσίας του Κυρίου. Γι' αυτό καί τούς τόπους όπου φιλοξενοϋνται τά σώματα τών κεκοιμημένων, καί ως έκ τούτου διαθέτουν καί αυτοί Ιερότητα, τούς όνομάζει «κοιμητήρια». Η επιλογή λοιπόν τής Έκκλησίας νά έναποθέτει τά κεκοιμημένα μέλη Της μέσα στην γή καί σέ στάση κοίμησης, συμβολίζει τήν προσδοκία τής Άνάστασης καί έκδηλώνει τήν άγάπη Της προς τόν άνθρωπο, άκόμη καί ως νεκρό.

Είναι επίσης κατανοητό, ότι υπάρχουν καί άνθρωποι πού άδυνατοϋν νά άποδεχθοϋν μέ ρεαλισμό τό γεγονός του θανάτου. Η ανθρώπινη αυτή άδυναμία, μεταξύ άλλων, εξηγεί γιατί δέν άντέχουν στην διατήρηση τής μνήμης, τής σχετικής μέ τόν θάνατο τών οικείων τους (όπως τά ταφικά μνημεία), ή στην ιδέα τής άποσύνθεσης του δικου τους σώματος. Τήν άδυναμία αυτή νικά καί υπερβαίνει ή θετική άπάντηση στό κρίσιμο έρώτημα: Υπάρχει ζωή μετά τόν θάνατο; Η άπάντηση σέ αυτό τό έρώτημα καθορίζει καί τήν άνάλογη στάση άπέναντι στό νεκρό σώμα.

Οί υπέρμαχοι τής καύσης

Άπό τούς υπερασπιστές τής καύσης γίνεται επίκληση «τεχνικών» λόγων (χωροταξικών, περιβαλλοντικών, οικονομικών), οί όποιοι, τουλάχιστον μέσα άπό μία θεολογική θεώρηση τών πραγμάτων, δέν μποροϋν νά άποτελέσουν για τά μέλη τής Έκκλησίας έπαρκείς λόγους για τήν βίαιη καταστροφή του ανθρώπινου σώματος. Έξάλλου, κράτη μέ πολυπληθέστερα άστικά κέντρα, όπου οί κάτοικοί τους άκολουθοϋν τήν παράδοση τής ταφής (π.χ. μουσουλμάνοι), έχουν βρει λύσεις στά παραπάνω ζητήματα.

Άκόμη, διατυπώνεται ή άποψη, ότι καθέναν πρέπει νά έχει έλευθερία επιλογής άνάμεσα στην ταφή ή τήν καύση. Η Έκκλησία ως κοινότητα, πού είναι κατ' έξοχήν χώρος έλευθερίας,

δέν καταναγκάζει κανέναν άνθρωπο νά τηρεί τίς παραδόσεις Της. Έχει όμως τό δικαίωμα νά θεωρήσει τήν καύση ως μεταχείριση αντίθετη προς τίς αρχές, τήν παράδοση καί τά έθιμά Της καί νά άποφανθει ότι όποιος επιλέξει τήν καύση άυτονομεΐται, άφου διαφοροποιείται άπό βασικές διδασκαλίες καί τόν τρόπο τής ζωής Της. Προφανώς, όσοι δέν θέλουν νά ακολουθήσουν τήν παράδοση τής Έκκλησίας, έχουν τό δικαίωμα νά επιλέξουν τήν άποτέφρωση, όποτε δέν θά τυχουν Έξοδίου Άκολουθίας (Κηδεΐας) άπό τήν Έκκλησία.

Προβάλλεται καί τό παιδαριώδες έπιχείρημα, ότι ή Έκκλησία άπορρίπτει τήν καύση καί προτιμά τήν ταφή για ίδιοτελείς λόγους. Όμως, πρώτον, οί Δήμοι είναι πού λειτουργοϋν τά κοιμητήρια καί είσπράττουν τά τέλη άπό τούς τάφους καί τά όστεοφυλάκια. Δεύτερον, εάν ή Έκκλησία έθετε ως προτεραιότητα όποιοδήποτε (δηθεν) οικονομικό όφελος, θά έπραττε τό αντίθετο καί θά προέτρεπε τούς όρθόδοξους κληρικούς νά ψάλουν τήν Νεκρώσιμο Άκολουθία καί για όσους άποτεφρώνονται.

Επιπλέον υποστηρίζεται ότι ή σύγχρονη άποτέφρωση είναι περισσότερο «άξιοπρεπής» για τό ανθρώπινο σώμα άπό τήν ταφή. Πρός τόν σκοπό αυτό γίνεται σύγκριση τής σύγχρονης άποτέφρωσης όχι μέ τήν ταφή καθ' έαυτήν ως νεκρικό έθιμο, αλλά μέ τά κακώς κείμενα, τά φαινόμενα έκμετάλλευσης ή τήν άπαξιωτική μεταχείριση σέ διάφορα δημοτικά κοιμητήρια (π.χ. κορεσμένα κοιμητήρια, ύψηλά δημοτικά τέλη, έκταφές μέ τρόπο πού δέν τιμά τόν νεκρό). Αυτό όμως δέν είναι όρθή βάση σύγκρισης. Η άπάντηση στό έπιχείρημα αυτό θά πρέπει νά είναι ή άπαίτηση τών πολιτών νά βελτιωθοϋν οί συνθήκες στά δημοτικά κοιμητήρια, νά ίδρυθοϋν νέα κοιμητήρια, νά υπάρχει τιμητική, άξιοπρεπής καί ανθρώπινη μεταχείριση τών νεκρών καί τών συγγενών τους άπό τίς άρμόδιες δημοτικές ύπηρεσίες, καί όχι ή άποτέφρωση.

Γι' αυτό καί είναι σημαντικό, όσοι δέν θέλουν νά ακολουθήσουν τήν παράδοση τής Έκκλησίας, νά έχουν πλήρη ενημέρωση για τό

περιεχόμενο της αποτέφρωσης, ώστε να κρίνουν εάν πράγματι είναι τιμητική για τό ανθρώπινο σώμα, πρίν προβοῦν στήν ἐπιλογή αὐτή.

Ἡ καύση τῶν νεκρῶν στήν ἀρχαιότητα

Προβάλλεται ὅτι ἡ ἀποτέφρωση, ὅπως γίνεται σήμερα, ἀνήκει δῆθεν στήν ἀρχαία ἑλληνική παράδοση, γιατί σέ πολλές πόλεις οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἔκαιγαν τά σώματα τῶν νεκρῶν. Ὅμως, στίς ἀρχαῖες πόλεις - κράτη συνηθίζοταν εἴτε ἡ ταφή εἴτε ἡ καύση τῶν νεκρῶν σωμάτων καί ἀκολουθῶς ἡ ταφή τῶν ὀστέων πού ἀπέμεναν ἀπό τήν πυρά. Δηλαδή, ἀκόμα καί στήν περίπτωση τῆς καύσης στήν ἀρχαία Ἑλλάδα, ἀκολουθοῦσε πάντοτε ἡ ταφή τοῦ σκελετοῦ καί οἱ ταφικές τιμές πρὸς τόν νεκρό. Μέχρι σήμερα ἡ ἀρχαιολογική σκαπάνη βρίσκει ταφές μέ σκελετούς ἢ μέ καμένα ὀστέα (λ.χ. τοποθετημένα σέ νεκρικές λάρνακες ἢ ἀγγεῖα) μαζί μέ σημαντικά κτερίσματα, πού συνόδευαν τόν νεκρό, δεῖγμα τῆς θρησκευτικότητας καί τοῦ σεβασμοῦ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων πρὸς τούς νεκρούς τους. Αὐτή εἶναι ἡ πολιτιστική παράδοση τῆς χώρας μας. Ἡ σύγχρονη ἀποτέφρωση, ὅπως ἀναλύεται κατωτέρω, δέν ἔχει καμία σχέση μέ τήν καύση τῶν νεκρῶν στήν ἀρχαία Ἑλλάδα.

Ἡ ἀποτέφρωση σήμερα

Σήμερα πλανᾶται ἀπό κερδοσκόπους ἢ ψευδοῦς εἰκόνα ὅτι δῆθεν ἡ ἀποτέφρωση γίνεται μέ ἀπλή καύση τοῦ σώματος στήν πυρά, ὅπως σέ ὀρισμένες περιπτώσεις γινόταν στήν ἀρχαιότητα. Αὐτό εἶναι ἀναληθές.

Κατά τήν σύγχρονη διαδικασία τῆς –κατ' εὐφημισμὸν– «ἀποτέφρωσης», μετά ἀπό τήν καύση τοῦ νεκροῦ σέ κλίβανο ὁ ἀνθρώπινος σκελετός ρίχνεται σέ ἠλεκτρικό σπαστήρα (μίξερ, cremulator), θρυμματίζεται καί μετατρέπεται σέ σκόνη. Εἰδικότερα ἡ ἀποτέφρωση διεξάγεται σέ δύο φάσεις:

α) Στήν πρώτη φάση ὁ νεκρός μεταφέρεται σέ κλίβανο καί μετά τήν καύση τοῦ σώματός του δέν ἀπομένει ἡ τέφρα, ἀλλά ὁ ἀνθρώπινος σκελετός. Ὅ,τι δηλαδή θά ἀπέμενε καί μετά

τήν ταφή στό κοιμητήριο. Ἐνίοτε, κατά τήν διάρκεια τῆς καύσης, ὁ ὑπάλληλος τοῦ ἀποτεφρωτηρίου ἀνοίγει τόν κλίβανο καί μέ σιδερένια ἐργαλεῖα σπάει τά ὀστέα τοῦ νεκροῦ σέ μικρότερα τμήματα.

β) Στήν δεύτερη φάση συλλέγονται τά ὀστέα ἀπό τόν κλίβανο καί ρίχνονται σέ μίξερ (σπαστήρα ὀστέων, cremulator). Τό μίξερ κονιορτοποιεῖ τόν σκελετό καί τόν μετατρέπει σέ σκόνη. Ἡ σκόνη συλλέγεται σέ δοχεῖο («τεφροδόχο») καί παραδίδεται στούς οἰκείους τοῦ νεκροῦ.

Ἐπομένως, ὅταν σήμερα γίνεται λόγος γιά «ἀποτέφρωση», δέν κυριολεκτεῖται ὁ ὅρος. Οὔτε οἱ συγγενεῖς παραλαμβάνουν τήν «τέφρα» τοῦ νεκροῦ ἀπό τό ἀποτεφρωτήριο. Αὐτό πού παραλαμβάνουν δέν εἶναι τό προϊόν τῆς καύσης (τέφρα, στάχτη), ἀλλά ἡ σκόνη (τρίμματα) ἀπό τά ὀστέα, τά ὁποῖα ρίχθηκαν σέ σπαστήρα ὀστέων (μίξερ) μετά τήν καύση.

Ἀπό τήν ἀποψη αὐτή, ἡ σύγχρονη «ἀποτέφρωση νεκρῶν» δέν διαφέρει καί πολύ ἀπό τήν «ἀνακύκλωση ἀπορριμμάτων». Εἶναι σαφές ὅτι, τουλάχιστον γιά τό ἦθος τῆς Ἐκκλησίας μας, αὐτή ἡ διαδικασία μηχανικοῦ ἀφανισμοῦ τοῦ σώματος δέν τιμᾷ τόν νεκρό. Ἡ Ἐκκλησία ἀρνεῖται ὅτι εἶναι ἀξιοπρεπές γιά τόν κεκοιμημένο ἄνθρωπο νά καεῖ σέ κλίβανο καί νά θρυμματισθεῖ σέ μίξερ.

Σέ ὅ,τι ἀφορᾷ στήν διαχείρισή τῆς «τέφρας», ἡ νομοθεσία (Νόμος 4368/2016, ἄρθρο 92, ΦΕΚ Α' 21/2016) τήν ὑποβιβάζει στήν κατηγορία τῶν ἰδιωτικῶν ἀπορριμμάτων. Ἡ μετέπειτα τύχη τῆς «τέφρας» ἀποτελεῖ ἰδιωτική ὑπόθεση τῶν συγγενῶν, χωρίς κρατικό ἔλεγχο προστασίας τοῦ περιβάλλοντος καί τῆς δημόσιας υγείας (π.χ. τροφικῆς ἀλυσίδας). Ἐπιτρέπεται στούς συγγενεῖς (ἐάν θέλουν νά ἀποφύγουν τά ἔξοδα φύλαξης τῆς τεφροδόχου σέ κοιμητήριο ἢ ἀποτεφρωτήριο) νά σκορπίσουν τήν «τέφρα», εἴτε ἐλεύθερα στήν θάλασσα εἴτε σέ περιοχὴ ἐκτός σχεδίου πόλης (ἀδιάφορο ἂν εἶναι κατοικημένη ἢ καλλιεργούμενη), εἴτε νά ρίξουν τήν τεφροδόχο στήν θάλασσα, ὑπὸ τόν ὄρο ὅτι τό σκεῦος μπορεῖ νά διαλυθεῖ στό νερό. Δέν προβλέπεται κανένας ἔλεγχος

από κρατική ή δημοτική υπηρεσία προς διασφάλιση της δημόσιας υγείας και απόκειται στην νομιμοφροσύνη και ευαισθησία των συγγενών, εάν και πώς θα τηρήσουν τις παραπάνω επιλογές του νόμου. Πρακτικά, δηλαδή, μετά από την παράδοση της τεφροδόχου στην οικογένεια του νεκρού, ή τύχη της άγνοείται από τό Κράτος.

Συμπερασματικά

Όλα τά παραπάνω δέν είναι εύρέως γνωστά στην πλειοψηφία της ελληνικής κοινωνίας, ή όποία γίνεται δέκτης συνθημάτων ή διαφημίσεων περί της δήθεν αξιοπρεπούς λύσης της αποτέφρωσης, αλλά προφανώς άγνοεί την βιαιότητα και έχθρότητα προς τό ανθρώπινο σώμα, ή όποία επιδεικνύεται κατά την σύγχρονη διαδικασία αποτέφρωσης.

Άξιοσημείωτο δέ είναι ότι κάποιοι ψυχολόγοι θεωρούν πώς ή σύγχρονη μέθοδος αποτέφρωσης αποτελεί σέ επίπεδο φαντασιακό ένα ίσοδύναμο της αύτοκτονίας.

Άσφαλώς υπάρχουν άνθρωποι πού δέν αποδέχονται την κοινή Πίστη και Ζωή του Σώματος του Χριστού ή επιλεγουν κατά τό δοκοῦν ποιούς κανόνες και παραδόσεις της Έκκλησίας θά ακολουθούν. Άκριβώς επειδή ή Έκκλησία σέβεται την έλευθερία της επιλογής τους να παραδοθούν στην πυρά, είτε επιθυμοῦν Κηδεία είτε όχι, παρόμοια και εκείνοι όφείλουν να αναγνωρίσουν την έλευθερία της Έκκλησίας να μήν υποχρεωθεί να τελήσει Έξοδος Άκολουθία για κάποιον πού αποφάσισε να μήν άνήκει καθόλου ή να άνήκει επιλεκτικά στην

Έκκλησία, αφού άπορρίπτει όρισμένες από τις νεκρικές Της παραδόσεις, όπως την ταφή.

Διαφορετική είναι ή αντιμετώπιση της Έκκλησίας προς εκείνους οί όποιοι ακούσια ή μαρτυρικά (π.χ. στίς καταστροφικές πυρκαγιές) γνώρισαν τέτοιο σκληρό θάνατο και φυσικά τίποτα και κανείς δέν θά μπορέσει να «έμποδίσει» τον Θεό, στην Δευτέρα Παρουσία, να αναστήσει τους ανθρώπους, τόσο από τά όστα, όσο και από την τέφρα τους.

Πρέπει, όμως, να κατανοήσουν όλοι, ακόμη και εάν δέν είναι μέλη της Έκκλησίας ή «άρνοῦνται την άθανασία» ή ψάχνουν τρόπους όσο τό δυνατόν πιό «άνώδυνου» χειρισμού του θανάτου, ότι ή άπανθράκωση του σώματος και ή σύνθλιψη του αποτελεί έκδήλωση πού κατ' ουσίαν «βεβηλώνει» την ανθρώπινη ύπαρξη. Για την Έκκλησία ό κάθε άνθρωπος είναι «κατ' εικόνα Θεού» πλασμένος. Τά νεκρά σώματα δέν είναι άπορρίμματα! Δέν είναι άχρηστα αντικείμενα, τά όποια πρέπει να παραδοθούν στην φωτιά και στον θρυμματισμό, δηλαδή σέ ένα βίαιο άφανισμό. Η Έκκλησία άρνεϊται την καύση, επειδή άρνεϊται τό άμετάκλητο ανθρώπινο τέλος και την βία προς τό ανθρώπινο πρόσωπο. Είναι τραγικό να καίμε και να κονιορτοποιοῦμε ό,τι έχει άληθινή αξία.

Η Έκκλησία επιλέγει και εφαρμόζει την ταφή, διότι σέβεται τό σώμα του κεκοιμημένου ανθρώπου. έχει πίστη και έλπίδα στο αίώνιο μέλλον και αναθέτει στην φύση την ευθύνη της φθοράς του φυσικού παρόντος του ανθρώπου.

Γιά περισσότερες πληροφορίες στο Διαδίκτυο

1. www.ecclesia.gr

2. www.apostoliki-diakonia.gr

«ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΛΑΟ». Έκδοση της Ιεράς Συνόδου της Έκκλησίας της Ελλάδος.

Γασιού 1 - 115 21 Άθήνα, τηλέφωνο 210-7272.204.

Διανέμεται δωρεάν με την φροντίδα των Ιερών Μητροπόλεων.

Έκ του Τυπογραφείου της Αποστολικής Διακονίας της Έκκλησίας της Ελλάδος.